

POSSONYI LÁSZLÓ

A KÖVEK MÖGÖTT

— Kénytelen vagyok elköltözni ebből a városrészből — mondta a professor a házgondnoknak —, még pedig azonnal. Egy napig sem maradhatok tovább.

— Miért professor úr? — kérdezte az ügyvéd, aki ugyanabban a túlszűfolt városrészben, ugyanabban a megkopott, a negyvenes években épült sárga házban lakott, mint a professor, több mint tizenöt éve. És kapacitálni kezdte a láthatólag ideges öregurat, aki ezideig legcsöndesebb és legmegbízhatóbb lakója volt a háznak. Régi, négy nagy szobát betöltő lakásában egyedül élt házvezetónőjével és a lakás roskadásig meg volt rakva feliratos kövekkel, múzeumi leletekkel s ezek között dolgozott egészen csendben a professor. Tulajdonképpen szerzetesi életet élt régiségei között s nem sajnált életéből egy évtizedet a Húsvét-szigeti feliratok megfejtésére. Naponta nyolc-tíz órát a múzeumban és egyetemen töltött és mert álmatlanságban szenvedett, majdnem ugyanannyit dolgozott otthon is.

— Nem bírom itt ki idegekkel — hajtogatta az öreg úr, akiről senki sem tétélezte volna fel, hogy idegei is vannak. Féléjszakákon át ült egy-egy köve előtt, azt forgatta és tanulmányozta. Az ügyvéd, akivel ha nagyritkán találkozott a lépcsőházban, barátságos köszöntötte őt, nem akarta elveszteni ezt a lakóját, aki a zsűfolt üzleti városrész folyton nyüzsgő népvándorlásában az egyetlen fix pont volt. Különböző ajánlatokat tett neki az egész ház közeli renoválására, az ő lakásának megújítására és fehér ajtókkal való ellátására. Végül mosolyogva mondotta:

— A napokban betévedtem az önök múzeumába. Láttam, milyen nagyszerűen állították helyre ott az empire stílust. Most világosság van ott és én ugyanezt akarom véghez vinni a professor úr lakásával. Tudom, fél a rendtelenségtől, de még mindig könnyebb elzárnia mindent a szekrényekbe és kívánnia a munkálatokat, mintsem mindent kocsira rakni és elszállítani egy új lakásba. Meg azután nem is hiszem, hogy ezt a rengeteg követ egy modern ház emeletei kibírassák. Öreg köveknek és öreg embereknek az öreg házak valók.

Az öregúr csak a fejét ingatta és láthatólag küzdött magával, hogy ne mondja ki, ami a szívére súlyosodott.

Az ügyvéd azonban nem hagyta annyiban a dolgot. Felajánlotta, hogy felmond akárkinek, aki ellen az öregúrnak kifogása van. A ház presztizsét jelentette az öregúr, a kereskedő emberek nem sokat adtak rá, hol laknak, de a régi lakásokat kritizáló hivatalnokok elé mindig az öreg professor nevét szegezte. Most ugyanilyen szívóssággal kutatta a professor

elmenetelének okát, amíg a professzor piros erekkel átszótt arcán apró verítékcseppek ütköztek ki és arca elhalványodott.

— Csak a mi régi csendes barátságunk jogán kérdezem, mi az igazi oka, professzor úr. És azért, mert kötelességem tudni mindent erről a házról és kötelességem minden panaszt orvosolni. Talán beállott a Budának tartó népvándorlási hullámba?

— Nekem nagy áldozat itthagyni ezt a megszokott fészket, de higgye el, súlyos okaim vannak. Meg pedig nem mondhatom, miért. De én ezt a környéket sem akarom egyelőre látni.

A professzor láthatólag összezavarodott és az ügyvéd éles szemét nem kerülte el, hogy elérkezett nála az a pszichológiai pillanat, amikor a bűnösök megtörnek és vallanak, amikor a kliensei legféltettebb titkaik terhétől könnyebbednek meg előtte s amikor a gyermekei sírva fakadnak a korholásai és faggatásai keresztjében. Tovább folytatta tehát az ostromot és a legteljesebb diszkréciót ígérte. A gyóntató pap szeretetteljes únszólását sem felejtette el alkalmazni és lassanként egészen bekerítette a professzort.

— Rossz álmok gyötörnek itten, már dolgozni sem tudok... — felelte a professzor és elpirult. — Az egész dolog olyan, hogy minden józan ember kinevetne érte, ha elmondánám. És én is nevetnék magamon, ha nem volna kísérteties ez a dolog.

Az ügyvéd a Tutenkamen átokra gondolt, az ősi babonák kísértő remére, amelyek az öreg papiruszokról és kőfeliratokról kísértének. Előbb-utóbb mindenki beleesik ebbe, gondolta és még kíváncsibb lett a históriára.

— A kísértetek valószínűleg a köveivel vannak kapcsolatban, professzor úr. És ha magával viszi őket, azzal még nem szabadul meg tőlük.

— Az én köveim tiszták és nem bántanak. Az évezredek lekoptatták róluk a bűnös érintéseket és csak a bölcsességük maradt meg. De ennek a városrésznek a kipárolgása tele van a bűn romlási termékeivel. Én nem a maguk házából menekülök, hanem erről a tájról, ahol oly régen élek. Sohasem figyeltem az utcákat, a rohanó embereket, ezek nem tudtak az én világomhoz férkőzni. Én nem hiszek se babonákban, se szellemekben, sokáig még a túlvilágban sem hittem. Én régi ember vagyok és csak a rendszert kerestem, a népek titokzatos útját és a nyelveket. Ezeréven alul nem igen érdekelt emberi művészet vagy emberi lény. És nekem egy idő óta nincsen nyugtom. Napokig alig alszom és ha lehúnyom a szememet, én ezen a helyen, ahol most vagyok, nem ezt a várost látom, hanem egy másikat, amely talán sohasem állott úgy, ahogy én látom és amely mégis ez a város. Én ezeken az utcákon, ahol mindennap végigmegegyek tizenöt év óta, álmomban el szoktam tévedni és nem találok haza. Én sohasem gondoltam, hogy az a levegő, amit beszívok, oly dögletes le-

hessen, hogy annyi bűn lappangjon itt a falak mögött és hogy oly szennyes legyen itt minden. Én érzem, hogy egyszer álomban megfulladok, ha itt maradok, vagy szívszélhűdés ér.

A professzor hirtelen elhallgatott és az ügyvéd még zavartabban nézett rá, mint eddig. Az öreg úr rögtön észrevette, hogy betegek, idegbajosnak és megzavarodottnak tartja.

— Előbb én is azt hittem, hogy beteg vagyok. De házi-orvosom nem győzi dicsérni az egészségemet. Eddig sohasem voltam beteg és hála Istennek, az idegeimmel sincsen baj. Sokáig, nagyon sokáig éltem úgy, hogy tudomást sem vettem a mai életről, mindarról, ami körülvesz. És titokban, visszavonult, magányos életem folytán talán, de kifejlődött bennem egy hatodik vagy hetedik érzék. Az ember, úgy látszik, nem kerülheti el a konfliktusokat. Én, aki mindig elkerültem, most az álmaimon keresztül kerültem csapdába. Én sohasem vettem észre azokat a nyomorult utcalányokat, akik itt keringeni szoktak a szomszédos utcákban, én este hét óraker majdnem mindig itthon voltam. Én nem törődtem vele, hogy élnek az én szomszédaim és nem is gondoltam rá, hogy vannak embertársaim, akik máris úgy szenvednek ezen a földön, mint az elkárhozottak szenvedhetnek. Én a tudománynak éltem. És mert a nyomor, a szájalom, a szenvedés nem férközhetett hozzám az én tudós életem folytán — a professzor gúnyosan nyomta meg a tudós szót —, az emberi szenvedés most az álmaimon át figyelmeztet. A köveim nem bántanak és az embereknek sem adtam magam ellen soha támadási felületet. És most mégis üldöznek engem az emberi nyomorúságok.

Az ügyvéd zavartan csóválta a fejét. A professzor egészen józanon beszélt, semmi megzavarodottság sem látszott rajta és a beszédje elején kiütközött veritékcspepek is elillantak homlokáról. Most inkább valami végtelen szomorúság látszott rajta és csendes rezignáció.

— Én eimondom magának, pedig talán nem is érdekli a többi, mert nincs kapcsolatban *ezzel* a házzal. Én álmaimban egészen más várost látok ennek a helyén. Alkonyodik, amint hazafelé közeledem és egyszerre csak elsüllyed minden ismerős utca. Fojtogató és dögletes levegő csap meg, amely az égett bőr, a szétmorzsolts poloska vagy a rothadó, perzselődő emberi vagy állati hús szagához hasonlít. És mikor ezt a szagot megérezem, amihez hasonlót életemben sohasem észleltem, egyszerre mindig ugyanaz a városkép támad fel előttem. A mi városrésznünk, de mintha egy száz év előtti állapotban lenne és a pestis kipusztította volna lakóit. Roskátag, sárga házak, amelyek mégsem néptelenek egészen. Érzem, hogy borzalmas dolgok lappanganak a falak mögött. A kövezetlen, gyepes, ároktól szeldelt térségeken néhány utcai nő, rongyos, apokaliptikusan züllött gyermekek és férfiak kószálnak. Érzem, hogy magukhoz akarnak vonni. Az árkok mélyét nem ismerem, lehet, hogy belőlük száll felém ez a dögletes szag, ami elhullott állatok, vagy emberek oszlási terméke le-

het. A házak csendesek, alig ég bennük fény és én érzem, hogy a nyomor és a bűn leselkedik felém lakóiból. És nekem keresztül kellene mennem ezen az elsülyedt, vagy sohasem létezett városon, amelynek topográfiai helye pontosan egyezik azzal a helyel, ahol lakom. Tudom, hogy félkilométernyire lehet a Teréz-templom, de odáig teljesen ismeretlen előttem az út. A tolvajok és az utcai nők között kérdezősködve, buk-dácsolva, tőlük hajszolva kellene hazamennem. És ekkor valami olyan rémület fog el, amit nem tudok leküzdeni. Ennek a sárga városrésznek a szélén egy öreg sárga templom áll, olyan, amelyet Pesten sohasem láttam és én éreztem, hogy ez csak egy rom itten, ezek az emberek, akik még itt élnek ebben a dögszagú levegőben, ezek már nem is emlékeznek ennek a romjaiban is szép épületnek a rendeltetésére. Az elhagyott templomon túl kezdődik ez a borzalom és a másik templomot, ezt itt a házunk mellett, nem bírom megtalálni, azaz nincs bátorságom az ösztönöm után elindulni. Én futni kezdek és futok mindaddig, amíg valami ismertebb tájéakra nem érek és szét nem foszlik előlem ez a rémkép. Régebben csak félévente környékezett meg ez az álom, most egyre sűrűbben. Én nem hiszek az álomban és mégis a magyarázatát kerestem ennek a mindig visszatérő jelenségnek. Én azt hiszem, meg is fejtettem...

— Igazán kíváncsi volnék a megfejtésére — mondta nagyon tartózkodó udvariassággal az ügyvéd, aki már látta, hogy a professzort nem tarthatja vissza lakásában.

— A megfejtés is nagyon homályos és magamnak is alig elég vezérfonal. Egy, a világtól távoli élő ember számára alkalmas intelem ez csupán. Az, hogy nem szabad elzárkóznunk az emberek elől, nem szabad kínjuk és bűnben vergődő nyomoruk mellett érzéketlenül elmenni. Én ezt tettem és most így bosszulnak meg engem. Én nem fogok most Budára költözni, sem valami szép kertes villanegyedbe. Én annyi évemet áldoztam oda a tudománynak és a köveknek, hogy most embereknek akarom adni életemből, ami még hátra van. De nem merem itt kezdeni, ahol most már biztosan tudom, legsűrűbb és legsötétebb a bűn. Olyan tapasztalatlan vagyok. Itt, ahol felvillóznak néhány lépésre az éjjeli mulatók vörös és kék fényei és a meliékutcákban a legsötétebb a nyomor. Most a külvárosba költözöm, valahova az Angyalföld felé és mint új ember, szóba fogok állni a szegényekkel. Talán még több titok van az életükben, mint az én felirataimban, amelyek olyan széppé és nyugodttá tették az életemet, és mégis annyi izgalmat adtak nekem. Most már az embereket akarom kissé megismerni, hisz még csak hatvanegy éves vagyok. És talán még elérkezhetem oda, hogy lesz bátorságom álomban visszatérni ebbe a városnegyedbe is és lesz bátorságom álomban végigmenni azon a pestisszagú, képzeletbeli városrészen, amittől csak akkor szabadulhatok meg, ha megismerem...

Posszonyi László